

המקצוע: תנ"ך, 2 יח"ל

תאריך הבחינה: 29.6.17

מס' שאלון 1206

שעת התחלה 10:00

שעת סיום 12:45

מורים פותר: גלית עציון, בן

פרק ראשון – ספר בראשית

שאלה 1

- א. (1) קין חטא כשרצח את אחיו. הגורם לחטא היה התסכול והקנאה – אלוהים לא קיבל את מנחתו, ואילו את זו של אחיו אלוהים קיבל.
(2) העונש של קין לא התממש:
* קין לא נודד, אלא יושב בארץ נוד: "וישב בארץ נוד קדמת עדן" (פס' 15).
* הוא אפילו נותן שם לעיר על שם בנו: "ויקרא שם העיר כשם בנו חנוך" (פס' 17)

- ב. (1) יהודה עמיחי מפרש שהגורם למותו של הבל אינו קנאה או תסכול, אלא אהבה. לפי השיר, קין חנק את הבל בשוגג תוך כדי חיבוק. פרשנות זו אינה תואמת את הכתוב שלא מזכיר דבר על חיבוק ו/או על אהבה.
(2) אפשרות 1: אינני מסכים עם הפרשנות של עמיחי, מכיוון שאין לה זכר בטקסט המקראי. מדובר בפרט מהותי, שלא סביר שהכותב שכח לכתוב.
אפשרות 2: אני מסכים עם הפרשנות של עמיחי, כי קשה להאמין שאדם ירצח את אחיו. מאוד יתכן שהכותב בכוונה השמיט את הפרט כדי שנגיע לזה לבד.
ג. (1) על פי קאסטו, בתחום החומרי היתה התקדמות, אבל לא היתה התקדמות מוסרית, ואפילו הידרדרות עד להתפארות בחטאים.
(2) אפשרות 1: כן. למך היה חוטא כמו אביו.
אפשרות 2: לא. קין לא התפאר בחטאיו, ולא הדרדר לכדי רצח ילדים.

שאלה 2

- א. (1) אפשרות 1: האמונה הרווחת היתה שהיריונות זה דבר מדבק, ושרי רצתה הריון: "אולי איבנה ממנה" (פס' 2), כלומר אולי שרי תיכנס להריון בזכות הקרבה לאשה בהריון.
אפשרות 2: זה היה מנהג מקובל: אשה עקרה נותנת לבעלה אשה אחרת, והצאצאים ייחשבו לבניה של האשה הראשונה: "אולי איבנה ממנה" (פס' 2) – כלומר, אם יהיה הריון, יהיו ייחשבו הצאצאים של הגר ואברהם לילדיה של שרי.
(2) תגובת אברהם בפרק ט"ז: "הנה שפחתך בידך. עשי לה הטוב בעיניך".
תגובת אברהם בפרק כ"א: "וירע הדבר מאוד בעיני אברהם"
הסיבה להבדל בין שתי התגובות היא קיומו של ילד בפרק כ"א. בפרק ט"ז הגר בהריון, ועדיין אין ילד מוחשי.
- ב. (1) "ותקל גבירתה בעיניה" (פס' 4). הגר התייחסה אל שרי בקלות ראש בגלל שהיא כעת בהריון, ושרי לא.
(2) "שובי אל גבירתך" (פס' 9). אם שרי היתה מגזימה בחוסר הצדק, מלאך ה' לא היה שולח את הגר בחזרה.

- ג. (1) האל מצפה להתנהגות צדק מאברהם, אבל בפרק זה הוא מתנער מאחריות כזאת ופשוט נותן לשרי לעשות מה שהיא רוצה: "כטוב בעיניך" (פס' 6)
- (2) מזדהה עם אברהם: הוא רק רצה לרצות את אשתו ולהקל עליה, כי קשה לרצות אשה עקרה. מזדהה עם שרי: עקרות היא דבר קשה מנשוא. היא התנהגה כך בגלל התסכול ממצבה.

פרק שני – היסטוריוגרפיה ונבואה

שאלה 3

- א. (1) שתיים ממטרות הביקור הן:
 רצונה של מלכת שבא לנסות את שלמה בחידות (פסוק 1).
 הגעתה של מלכת שבא לירושלים עם בשמים וזהב ואבן יקרה במטרה לחזק את קשרי המסחר ביניהם (פסוק 2).
 (2) התרשמותה של מלכת שבא מתבססת על חכמתו, השפע בממלכה ותפקודו כמלך. דוגמאות להתרשמותה של מלכת שבא מתבטאת בביטויים:
 ' ולא היה בה עוד רוח' (פסוק 5) - מלכת שבא הייתה המומה ממה שראתה בממלכה.
 ' ולא הוגד לי החצי' (פסוק 7) - מלכת שבא מציינת שמה שסופר לה בממלכתה על המלך שלמה אפילו לא מתקרב לחצי ממה שרואות עיניה בממלכה עצמה.
- ב. (1) חפצה יכול להתפרש כמענה לשאלותיה, מתנות או קשר אהבה בוגר בין גבר לאישה.
 (2) על פי מלכים א י"א פסוק 1 מתואר כי המלך שלמה אהב נשים נוכריות רבות. מלכת שבא היא אישה נוכרית ולכן את המילה ' חפצה' ניתן לפרש כקשר אהבה בין המלך שלמה למלכת שבא.
- ג. (1) הכלכלה של ממלכת צור היא כלכלה ימית וניתן לראות זאת על פי הפסוקים הנ"ל בהם מתואר כי חירם – מלך צור משתמש באניות על מנת להביא מחצבים ודברי ערך ממקומות שונים. התרומה של ממלכת צור לכלכלה של ממלכת שלמה מתבטאת בהבאת זהב, אבנים יקרות ועצי אלמוג.
- (2) מניעה של מלכת שבא נבעו גם ממניעים כלכליים וניתן לראות זאת על פי פסוק 13 בה נאמר – ' אשר נתן לה כיד המלך שלמה' – ביטוי שמציין כי המלך שלמה נתן למלכת שבא תמורה כלכלית כתמורה למה שהיא הביאה לו.
- ד. (1) שלושה דברים שבהם חכמת שלמה באה לידי ביטוי:
 פסוקים 4-5 - השפע והאיכות שמאפיינים היבטים שונים בממלכת שלמה.
 פסוקים 8-9 - קיומו של משפט צדק בממלכה.
 מלכים א ה' 9-14 - תיאור הבנת שלמה המלך את הטבע- עצים וחיות.
- (2) לדעתי הדבר החשוב ביותר לניהול תקין של הממלכה הוא קיומו של משפט צדק. קיומו של תנאי זה יוצר אמון בכל שכבות העם ולכן מאפשר ניהול תקין של הממלכה.

שאלה 4

א. (1) פעולות שעשה חזקיה הן: הסרת במות בהן עבדו את ה' או אלים זרים, שבירת מצבות אבן וכריתת פסל/ עץ אשרה, השמדת נחש הנחושת. המשותף לכל הפעולות הוא חוק ריכוז הפולחן. ריכוז הפולחן מתבסס על השמדת עבודת אלילים ברחבי הארץ ועבודת ה' במקום אחד.

(2) בפסוק 7 נאמר כי חזקיה מרד במלך האשורי ולא העביר לו מיסים ובפסוק 3 נאמר כי חזקיה עושה את הישר בעיני ה'. הקשר הוא קשר של סיבה ותוצאה מכיוון שחזקיה עושה את הישר בעיני ה' ניתן להניח כי מרידתו במלך האשורי נראתה בעיניו של חזקיה כפעולה שמקובלת בעיני ה' ולכן מרד.

ב. חזקיה מבקש להסיר את עבודת האלילים שנפוצה בעם- **'ושיבר את המצבת' (פסוק 4)** ולרכז את עבודת ה' במקום אחד- **'והסיר את הבמת' (פסוק 4)**. חזקיה שומר את מצוותיו של ה'- וישמר מצוותיו' ובמעשה זה יש רצון להשפיע לחיוב על העם.

ישעיה לעומת חזקיה מתרכז בעיקר בהיבט המוסרי הירוד שקיים בעם. העם מניח כי הפולחן הדתי- **'רב זבחיכם' (פסוק 11)** יכפרו על הרמה המוסרית הירודה של העם. ישעיה מבקש מהם להתרכז בעיקר בקיומו של רמת מוסר גבוהה- **'למדו היטב ודרשו משפט' (פסוק 17)**

ג. (1) סנחריב מגיע לירושלים בשנת 701 לפנה"ס-אירוע שמתואר כמסע סנחריב לממלכת יהודה. (2) על פי פסוקים 13-17 מטרתו של חזקיה בתשלום המס לסנחריב היא בזה שיעזוב את ממלכת יהודה ויחזור חזרה לארצו- **'שוב מעלי' (פסוק 14)**

ד. (1) שניים מהטיעונים של רבשקה לנצורים הן: הצבא היהודאי הוא צבא חלש לעומת הצבא האשורי- **(פסוק 23)** נוכחות הצבא האשור בממלכת יהודה היא רצונו של ה'- **(פסוק 25)**

(2) מטרתו של רבשקה היא לגרום לכניעת העם והמלך ללא מלחמה.

שאלה 5

א. (1) **על פי עמוס ד' 1-11**

עמדת העם- הפולחן מתקן רמת מוסר לא תקינה- **'בואו בית אל ופשעו'** עמדת הנביאים- העם צריך לתקן את דרכיו, רמת מוסר גבוהה קודמת לכל- **'ולא שבתם עדי נאום ה'.**

על פי ירמיה ז' 1-6

עמדת העם- בית המקדש הוא **מקומו הנצחי** של האל ולכן העם מוגן גם אם רמתו המוסרית ירודה – **'היכל ה, היכל ה, היכל ה המה...'** עמדת הנביא- רמת מוסר גבוהה קודמת כל, בית המקדש הוא לא מקומו הנצחי של האל- **'כי אם היטיב תיטיבו את דרכיכם', 'אל תבטחו לכם על דברי השקר'**

(2) העונש שיוטל על העם על פי עמוס ד' 2-3 הוא – יחס משפיל לגופם, המלטות מסכנה והגליה.

ב. (1) על פי פסוקים 1-3 בפרק מתוארות לנו נשים בעלות מעמד אשר עושרן נובע מניצול העני והאביון.
 בנוסף רואים שניצול זה נעשה באי שור בעליהם- 'אדניהם'- ניתן להניח כי אותם אדונים הם בעלי מעמד וכוח ולכן נשאלת השאלה איך אותם אדנים מאפשרים מצב שכזה? מכיוון שגם הם מושחתים.
 (2) עמוס מטיל את האחריות על **נשות שומרון** כי העונש מכיוון לנשים עצמן.
 על פי מלכים א פרק כ"א האחריות מוטלת גם על **אחאב** וגם על **איזבל** כי שניהם נענשים .
 ג. (1) על פי רש"י הפסוק מתייחס להגעה למכסת חטאים רבה וברגע זה להגיע לבית אל על מנת לכפר על החטאים.
 על פי ש' פאול הפסוק בנוי כאמצעי רטורי שמטרתו להפתיע ולמשוך את תשומת הלב של השומעים- אירוניה.

(2) לדעתי הפירוש שמשקף יותר את כוונת הנביא הוא הפירוש שמטרתו להפתיע את השומעים מכיוון שפעולה זו חוזרת על עצמה שוב בהמשך הפרק בפסוק 6- 'וגם אני נתתי לכם נקיון שינים'- אירוניה.
 ד. (1) שלושה אסונות בפסוקים 6-11:
 ' נקיון שינים'- רעב.
 ' מנעתי מכם את הגשם'- בצורת.
 'שדפון וירקון'- פגיעה בגידולים חקלאיים.
 (2) אסונות אלו יכולים להיות אזהרה מכיוון שחלק מהאסונות עדיין לא קרו לדוגמא:
 דבר- ' ושלחתי בכם דבר'.
 אסון שדומה באופיו לחורבן סדום ועמורה- ' הפכתי בכם כמהפכת אלהים את סדם ואת עמרה'.
 אסונות אלו יכולים להיות **עונש** מכיוון שחלק מהאסונות קרו לדוגמא:
 בצורת- ' וגם אנכי מנעתי מכם את הגשם'
 רעב- ' נקיון שינים'

פרק שלישי - נושאי החובה

תוק

שאלה 6

א. המעסיק חייב לשלם לעני את שכרו לפני שקיעת השמש. אי תשלום במועד הוא עושה לכל דבר: " לא תעשוק... ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש". העני זקוק לשכר היומי כדי לקנות מזון ולהתקיים: "כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו". הלנת השכר תביא אותו לקרוא לה' לעזרה: "ולא יקרא עליך אל ה' והיה בך חטא".
 ב. (1) האיום המופנה למעסיק: הפרה של החוק תיחשב כחטא, וה' מעניש על חטאים.
 (2) איום זה נדרש כדי לתת תוקף דתי לחוק, ובכך להזהיר את המעסיקים מפני הפרתו. גם כיום, ברור שפנייה למצפון ולטוב הלב של המעסיקים לא תמיד עוזרת, ולכן צריך השגחה.

חוכמה

שאלה 7

א. תפיסת העולם בקטע היא דטרמיניסטית: אין משמעות לחיי האדם, והכל קבוע מראש.
 ב. יש להביא שתי דוגמאות:
 * "מה שהיא הוא שיהיה, ומה שנעשה הוא שיעשה, ואין כל חדש תחת השמש" (פס' 9): כל הדברים בעולם היו כאן מאז ומתמיד. אין שום חידוש.

* "יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא כבר היה לעולמים אשר היה מלפנינו" (פס' 1:0) גם אם יהיה נדמה למישהו שגילה משהו חדש, מדובר במשהו חדש בשבילו. הדבר הזה היה כאן, והוא פשוט לא ידע עליו.
* ראיתי את כל המעשים שנעשו תחת השמש והנה הכל הבל ורעות רוח" (פס' 14): אחרי שחקר, קהלת מגיע למסקנה שכל המעשים והשאיפות הם רעות רוח, כלומר חסרי טעם.

נביאי אמת ושקר

שאלה 8

א. ירמיהו עונד על צווארו מוטה של בהמת עבודה. מעשה זה מסמל את השיעבוד של הבבלים. חנניה שובר את המוטה של ירמיהו כדי לסמל את שבירת העול של הבבלים, כלומר של סיום השיעבוד.
ב. (1) על פי ההבחנה שמציע ירמיהו, הדרך היחידה לדעת אם נביא המנבא לשלום הוא נביא אמת היא לראות אם נבואתו מתגשם.
(2) לא. ירמיהו אומר שיש להמתין ל"בוא דבר הנביא", כלומר לזמן בוא אמורה הנבואה להתגשם: "בבוא דבר הנביא יודע..." (פס' 9). אם אכן תתגשם הנבואה, הרי שהיתה נבואת אמת. אם לא – נבואת שקר. חנניה מנבא לעוד שנתיים, כך שיש להמתין שנתיים ולראות אם הוא נביא אמת או שקר: "... בעוד שנתיים ימים" (פס' 11).

תגובות על החורבן ושיבת ציון

שאלה 9

א. (1) תפיסת הגמול של העם – גמול לדורות; תפיסת הגמול של יחזקאל – גמול אישי.
(2) התפיסה של יחזקאל מעודדת. גמול אישי משמעו שהם יכולים לזכות בגאולה אם יחזרו בתשובה. כשהגמול הוא לדורות אין טעם לשנות את ההתנהגות, שכן העם נענש על חטאי אבותיו.
ב. יחזקאל מציג מעשים של שלושה דורות של אותה משפחה כדי לבסס את החידוש של גמול אישי: כל אחד אחראי למעשיו, בלי קשר למעשי קודמיו, גם אם היו בני משפחה. הוא בחר במשפחה כי גם בעשרת הדיברות המחוקק הדגים את תפיסת הגמול שלו (לדורות) על משפחה.

פרק שלישי – נושאי ההרחבה

חוק

שאלה 10

א. 3 הדרישות בנוגע לגר הן:

לא לרמות אותו- 'לא תונו אותו'
להתייחס אליו כאזרח- 'כאזרח מכס יהיה לכם הגר'
לאהוב את הגר כפי שאדם אוהב את עצמו- 'ואהבת לו כמוך'
הנימוק לדרישות אלו מתייחס לעובדה ההיסטורית שהעם היהודי היה גר בתקופת שהייתו במצרים. מצב זה היה מצב קשה עבור העם היהודי ולכן אנו מצווים להימנע מיחס שכזה לגרים שנמצאים בקרבנו.
נימוק נוסף מתייחס לדמיון הרוחני בין האדם לאל, רק ביחס שכזה לגר נוכל להיות דומים לאל- 'אני ה אלהיכם'
ב. מימוש אחת מן הדרישות יכולה להתבטא במתן אזרחות לעובדים זרים וכך ליצור מצב של שוויון אמיתי בין אזרח יליד הארץ לגר- עובד זר.

חוכמה

שאלה 11

א. הביטוי ' עושה גדולות עד אין חקר ' ונפלאות עד אין מספר ' מדגיש את גדולת האל בהשוואה לאדם. האדם אינו יכול לחקור את האל ואת מעשיו בעולם, את האל לא ניתן להכניס לקטגוריות אנושיות- תצפית, כימות ומחקר.

- בכל הקטע בפרק ט' מודגש רעיון זה על ידי דוגמאות רבות :
 פסוק 2-במבחן מול האל האדם לעולם לא יהיה צודק.
 פסוק 3- גם אם האדם ירצה לטעון טענות כלפי האל אין באפשרותו לעשות זאת, מענה האל לאדם הוא נדיר.
 פסוק 4- גם המובחרים בבני האדם במידה ויקשו על האל הם לא ייצאו מזה בשלום.
 פסוק 5-9- שליטת האל בטבע היא מוחלטת.
 ב. אמונתו של איוב לאור הנאמר בפרק ט' לא השתנתה הוא עדיין מאמין באל ורק מחדד בפני עצמו ושומעיו את אפסות האדם מול האל.

בפרק זה לא נאמר דבר על אמונת איוב באל.
 בפרק זה איוב מדבר על מקומו של האדם בעולם ועד כמה מקום זה הוא שברירי, קשה ומייסר.

נביאי אמת ושקר

שאלה 12

- א. (1) נראה שהאחידות בדברי 400 הנביאים הכשילה אותם והחשידה את יהושפט.
 (2) הכתוב בשמות מורה לא להיגרר אחרי דעת הרוב. במלים אחרות כותב המחוקק: "אם כולם יקפצו מהגג, אל תקפוץ איתם".
 ב. על פי פסוקים אלה, נבואתם הספציפית של 400 הנביאים היא שקר, אבל רק כי רוח ה' מפתה אותם לכך לאחר שאלוהים מבקש מתנדב: "ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפול...", "ויצא הרוח... אני אפתנו...".

תגובות על החורבן ושיבת ציון

שאלה 13

- א. הלך הרוח בפסוקים 1-18 הוא של ייאוש: "...דוה לבנו... חשכו עינינו..." (פס' 17), ואילו הלך הרוח בפסוקים 19-21 הוא של תקווה לחידוש ההגנה האלוהית: "השיבנו ה' אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם" (פס' 21).
 ב. יש לציין שתי זכויות:
 הזכות לקנין – התושבים נושלו מאדמתם ומרכושם: "נחלתנו נהפכה לזרים, בתינו לנוכרים". (פס' 2), "מימינו בכסף שתינו עצינו במחיר יבואו" (פס' 4),
 הזכות לחיים ולביטחון ולשלמות הגוף – תושבים נרצחו וכעת יש יתומים בעם: "יתומים היינו" (פס' 3), "שרים בידם נתלו" (פס' 12), נשים נאנסו: "נשים בציון ענו בתולות בערי יהודה".
 הזכות להליך הוגן – התושבים נענשים על חטאים של אחרים: "עונותיהם סבלנו" (פס' 7).
 הזכות לכבוד – הכובשים מענים את התושבים: "לא הונח לנו" (פס' 5).

פרק רביעי – קטע לניתוח והבנה

שאלה 14

- על פי פסוק 1: בית לאלוהים עם מזבח להקרבת קרבנות.
 על פי פסוק 5: בית מפואר לשם חיזוק המוניטין.
 על פי פסוק 19: בית לשם ה'. מקום לאחסון ארון הברית וכלי הקודש.

שאלה 15

על פי פירוש זה מדרש השם של שלמה הוא סמל לשלום (כניעה) שה' הניח לו מאויביו. הוא לא יצטרך ליזום מלחמות והעמים מסביב יהיו כנועים לו ולא ימרדו בו.

שאלה 16

בעלי המקצוע נדרשים לסייע בביצוע המשימה ולתרום מידיעותיהם ומעבודותיהם: "עושי מלאכה חוצבים וחרשי אבן ועץ וכל חכם בכל מלאכה".
גם השרים נדרשים להתגייס למשימה ולעזור גם מנטאלית: "תנו לבבכם ונפשכם".

שאלה 17

הכתוב בשמואל ב אינו תומך בפסוקים 7-10 בקטע.
ראיה 1: בשמואל אלוהים מדבר אל נתן: "ויהי דבר ה' אל נתן הנביא..." , ולא אל דוד באופן ישיר, כפי שדוד מנסה להציג בספר דברי הימים: "ויהי עלי דבר ה'..."
ראיה 2: בדברי הימים מוצגת הסיבה לכך שדוד לא יבנה את בית המקדש – שפיכות הדמים: "... כי דמים רבים שפכת ארצה לפני". בשמואל ב לא מוזכרת הסיבה הזאת.